

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

20171004
1 (5)
Dnr 2017:01151

Yttrande över betänkandet Nästa steg?- Förslag för en stärkt minoritetspolitik (SOU 2017:60)

Dnr: Ku2017/01534/DISK

Sammanfattning

Skolverkets yttrande är avgränsat till frågor som berör myndighetens verksamhetsområde. Med detta som utgångspunkt lämnar Skolverket följande yttrande över betänkandet. Skolverket anser att författningsförslagen är i linje med målet för minoritetspolitiken, det vill säga att ge skydd för de nationella minoriteterna, stärka de nationella minoriteternas möjlighet till inflytande och stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande.

Flera av utredningens förslag berör förskolan. För Skolverket är det särskilt angeläget att rätt kompetens och rätt stöd finns på förskolorna och hos huvudmännen för att säkerställa att alla barn ges en utbildning av god kvalitet i en trygg och stimulerande miljö. Skolverket är positiv till utvecklingen av lagstiftningen för att stärka rättigheterna till minoritetsspråk. Skolverket vill dock framhålla behovet av att vissa författningsförslag förtydligas och efterfrågar en noggrann konsekvensutredning av hur förskolebarn påverkas av förslagen.

I det följande redovisas Skolverkets kommentarer till förslagen i angivet avsnitt i betänkandet och den aktuella lagparagrafen.

Författningsförslag

1.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk

3 §

Skolverket tillstyrker förslaget men vill lyfta frågan att det är otydligt hur kommunernas, landstingens och de statliga myndigheternas informationsansvar förhåller sig till varandra. Det framgår inte tydligt om avsikten är att samtliga instanser ska ge samma grundläggande information om vad som följer av lagen med eventuella tillägg, t.ex. för myndigheters ansvarsområden. Det är ur ett rättssäkerhetsperspektiv viktigt att den information som ges är samstämmig, även när det gäller krav på översättningar.

5 §

Skolverket instämmer visserligen i att möjligheten att samråda med fler representanter för de nationella minoriteterna än med dem som representerar etablerade föreningar eller organisationer kan tydliggöras, men anser att den formulering som utredningen föreslår inte blir tydligare. Eftersom det inte är möjligt att samråda med en nationell minoritet som helhet, blir det alltid fråga om representanter, även om dessa inte nödvändigtvis representerar några andra än sig själva. Enligt Skolverkets mening bör också förslaget i andra stycket förtydligas på så vis att det framgår vilka förutsättningar för barn och unga som ska beaktas.

5 a §

Enligt myndighetens uppfattning är det positivt att formulera syftet med samråd men Skolverket anser inte att innebörden av samråd som en strukturerad dialog särskilt ska definieras i denna lag mot bakgrund av att samråd förekommer i många olika lagtexter.

5 b §

Skolverket tillstyrker förslaget, men anser att författningskommentaren är otydligt skriven när det gäller vad kommuner och landsting bör respektive kan göra.

1.2 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

8 kap. 12 a §

Skolverket är positiv till att möjligheten att anordna förskola på finska, meänkieli och samiska förtydligas. Förskolan har betydelse för språkrevitalisering och ökad kunskap om de nationella minoriteternas och det samiska folkets språk och kulturer. Skolverket anser dock inte att förslaget är tillräckligt utrett i väsentliga delar och avstyrker förslaget i dess nuvarande form.

Skolverket anser att det är olyckligt att ställa krav på kommuner i förvaltningsområden att erbjuda förskola där hela eller en väsentlig del av utbildningen bedrivs på finska, meänkieli eller samiska. Anledningen är att det inte är tillräckligt utrett om kravet är möjligt att uppfylla. Det kan finnas förutsättningar som kommuner inte kan påverka vad gäller barnunderlag, tillgång till förskollärare med språkkompetens och det kan finnas ytterligare frågor kopplade till kravet på att förskolan ska vara öppen för alla barn.

Kommuner kan inte styra hur stort intresse som kan finnas för förskolan på ett nationellt minoritetsspråk. Det krävs att det finns tillräckligt många vårdnadshavare som önskar sådan förskola för sina barn och det är oklart hur en kommun ska uppfylla sina skyldigheter i det fall det kanske bara finns anmälan för ett enstaka barn.

För att det ska vara en förskola, enligt skollagens¹ mening, krävs tillgång till förskollärare som kan tillgodose kravet på undervisning. När det gäller förskola finns det enligt gällande rätt inte en tydlig gränsdragning mellan utbildning och undervisning i förskolan. Begreppet undervisning, som är centralt för genomförandet av förskolans verksamhet finns i 1 kap. 3 § skollagen² men är inte omnämnt i den nuvarande läroplanen för förskolan³. Att tydliggöra hur undervisning förhåller sig till begreppet utbildning ingår som en del i Skolverkets pågående regeringsuppdrag⁴ med att revidera förskolans läroplan. Det är därför oklart vad förslaget skulle innebära, vad som avses med att en väsentlig del av utbildningen ska bedrivas på minoritetsspråket och om det även innebär att undervisningen ska ske på minoritetsspråket.

Dessutom saknas utredning om hur kravet på att förskolan ska vara öppen för alla barn som ska erbjudas förskola kan påverkas om hela eller en väsentlig del av utbildningen bedrivs på minoritetsspråket. Frågan om hur arbetet med barn som inte tillhör minoriteten och inte talar språket kan bedrivas är inte heller utredd.

Skolverket vill ur ett barnrättsperspektiv lyfta frågan om hur alla barn i Sverige ska ges rätt och möjlighet till en likvärdig utbildning. Skolverket vill därför uppmärksamma barns rätt att få lära sig svenska oavsett modersmål. Av Europeiska språkstadgan⁵ framgår att staterna förbinder sig att uppfylla kraven på att tillhandahålla utbildning på minoritetsspråk utan att försämra utbildningen i statens officiella språk. När det gäller barn med andra modersmål än de nationella minoritetsspråken anser Skolverket att dessa barn har en rätt att i förskolan även få lära sig svenska, dels på grund av språklagen⁶, dels på grund av att det ger barnen bättre förutsättningar att senare uppnå kunskapskraven i skolan och därmed stärker likvärdigheten.

8 kap. 14 §

Skolverket avstyrker förslaget i dess nuvarande form men ser positivt på att kommuner ska sträva efter att erbjuda plats i förskola på minoritetsspråk inom fyra månader. I konsekvensutredningen berörs inte frågan hur olika barngrupper kan påverkas av förslaget. Nuvarande lagstiftning sträcker sig till en skyldighet att erbjuda plats i en förskola så nära barnets hem som möjligt. Bestämmelsen innebär alltså ett skydd för alla barn att få plats på förskola inom en rimlig tid. Det är viktigt att alla barns behov och rättigheter tillgodoses och tillvaratas.

Det bör övervägas om det vore mer rimligt att kommunerna ska *sträva efter att* i stället för *ska* erbjuda plats i aktuell förskola inom fyra månader. Ytterligare skäl till

¹ Skollag (2010:800)

² Ibid.

³ Läroplan för förskolan. Reviderad 2016, Skolverket.

⁴ Uppdrag om en översyn av läroplanen för förskolan U2016/05591/S, U2017/01929/S

⁵ Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk, SÖ 2000:3

⁶ Språklag (2009:600)

detta är bristen på förskollärare med kunskaper i minoritetsspråken och behovet av att tillräckligt många vårdnadshavare visar intresse.

3. Överblick och övergripande bedömningar

3.8.1 Överföring av språk och kultur mellan generationerna behöver prioriteras

Skolverket tillstyrker detta förslag, särskilt med betoning på att minoritetsspolitiken behöver inriktas på överföring av språk och kultur till nästa generation.

6. Förskola på minoritetsspråk m.m.

6.2.2 Benämningen kulturarvspråk bör övervägas i utbildningssammanhang

Skolverket avstyrker förslaget. Konsekvensutredningen behandlar inte särskilt frågan om att de nationella minoritetsspråken i skollagen skulle benämnas kulturarvspråk i stället för modersmål. Enligt Skolverkets mening saknas det skäl att införa ett nytt språkbegrepp i skollagen.⁷ Det är oklart vilka språk förslaget avser, hur stort behov finns och begreppsfrågan är inte tillräckligt utredd.

8. Tillgång till personal med språk- och kulturkompetens

8.2 Insatser för att utbilda och rekrytera personal med språk- och kulturkompetens

Skolverket tillstyrker förslaget i de delar som avser förskolan. Skolverket har inom ramen för ett pågående regeringsuppdrag⁸ upphandlat uppdragsutbildning från tre lärosäten i de nationella minoritetsspråken samiska, meänkieli och romani chib. Syftet med utbildningssatsningen har varit att fler personer med goda språkkunskaper ska bli verksamma som modersmållärare i minoritetsspråk. De kommuner som anmäler deltagare till utbildningarna kan ansöka om statsbidrag hos Skolverket. Skolverket vill särskilt betona betydelsen av att ta ett helhetsgrepp över området och att inleda en större satsning för att skapa en långsiktig hållbar lärarförsörjning för undervisning i och på de nationella minoritetsspråken.

11. Kunskaphöjande och synliggörande åtgärder

11.3.1 Förbättrad uppfyllelse av läroplanernas målsättningar

Läromedelsutveckling är generellt en fråga för marknaden. Efterfrågan på material för undervisning och på de nationella minoritetsspråken är dock inte tillräckligt stor vilket troligen kräver fortsatt offentlig finansiering. Skolverket tillstyrker därför förslaget om att regeringen bör överväga att ge Skolverket i uppdrag att utöka utbudet av utbildningsmaterial om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken.

⁷ Skollag (2010:800)

⁸ Uppdrag att förstärka tillgången till lärare i nationella minoritetsspråk (A2013/2958/DISK), (A2014/3289/DISK) och (Ku2016/02027/DISK)

11.3.2 Förbättrade kunskaper bland lärarna

Skolverket tillstyrker utredningens förslag att låta regeringen se över möjligheterna att införa kunskapsmål i examensbeskrivningarna för lärare. Skolverket har för närvarande ett uppdrag⁹ att genomföra insatser för att öka kunskapen i skolan om de nationella minoriteterna med fokus på romer. Skolverket ser även i fortsättningen positivt på förslaget om uppdrag till myndigheten om att genomföra kunskaps-höjande insatser för verksamma lärare i skolan.

12. Övriga frågor som regeringen bör uppmärksamma

12.1 Språk som diskrimineringsgrund

Skolverkets uppfattning är att diskriminering på grund av språk i många fall kan omfattas av diskriminering på grund av etnicitet. Skolverket välkomnar översyn av diskrimineringsgrunderna mot bakgrund av att diskrimineringslagen¹⁰ enbart gäller sju grunder medan till exempel regeringsformen och Sveriges internationella åtaganden förbjuder alla former av diskriminering.

På Skolverkets vägnar

Peter Fredriksson
Generaldirektör

Nermina Wikström
Undervisningsråd

Detta yttrande har beslutats av generaldirektör Peter Fredriksson. I ärendets slutliga handläggning har rättschefen Jonas Nordström, avdelningschefen Anna Westerholm och undervisningsrådet Nermina Wikström (föredragande) deltagit.

⁹ Uppdrag till Skolverket om romsk inkludering Ku2016/01673/DISK

¹⁰ Diskrimineringslag (2008:567)